

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Кафедра філософії, історичних і соціальних дисциплін

ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ»

Рівень вищої освіти - третій (освітньо-науковий)

Галузь знань - 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність - 073 «Менеджмент»

Харків - 2019

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гаврилюк Ю.М., кандидат філософських наук, доцент

Обговорено та рекомендовано до видання вченою радою факультету менеджменту і економіки (протокол № 2 від «28» серпня 2019 р.)

Завідувач кафедри
філософії, історичних і соціальних дисциплін,
кандидат історичних наук, доцент

А. КРАВЦОВ

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 073 «Менеджмент».

Предметом вивчення є система світоглядно-методологічних засад покладеного в основу навчальної дисципліни геокультурного принципу, згідно з яким людина і природа постають в органічній цілісності як геокультурний суб'єкт, що саморозвивається відповідно до пізнаних законів об'єктивно можливого буття, окресленого ціннісними параметрами суб'єктивно належного культури – Істини і Добра у формі Краси.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Геокультурні засади філософії.
2. Історичні форми філософського самовизначення геокультурного суб'єкта.
3. Історичні форми самовираження українського геокультурного суб'єкта філософії.
4. Геокультурні засади наукового пізнання.

1. Мета та завдання навчальної дисциплін

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є сприяння формуванню в здобувачів цілісного геокультурного бачення світу як світоглядно-методологічної основи постановки та розв'язання теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з освітньо-науковою діяльністю.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни є сприяння осмисленню здобувачами парадигмальних принципів осягнення світу історичними геокультурними суб'єктами в історії світової та вітчизняної філософії, вмінню трансформувати ці знання в розроблення методологічної проблематики сучасної науки, визначенню актуальних перспектив її розвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

- визначення геокультури, її форм та основного питання;
- сутність геокультурного суб'єкта, його історичні типи та відмінність від суб'єкта діяльності;
  - спільне й відмінне в геокультурній проблематиці європейської та вітчизняної філософії;
  - характер геокультурної зумовленості філософії і науки в їх історичному розвитку;
- сутність проблеми пізнання світу як проблеми самопізнання геокультурного суб'єкта;
- специфіку методології, методів та методики наукового пізнання;

- структуру наукового пізнання, його засадничі принципи;
- провідні тенденції в розвитку сучасної філософії науки та особливості її геокультурного осмислення;

уміти:

- користуватися понятійним апаратом геокультури як методологічним інструментарієм аналізу філософської і наукової проблематики;
- розкривати й обґрунтовувати геокультурні засади філософії і науки;
- визначати геокультурну спрямованість наукових досліджень;
- оперувати сучасною методологією наукового пізнання в конкретних галузях науки;
- використовувати знання з історії розвитку філософії та науки для розв'язання актуальних наукових проблем сучасності;
- синтезувати наукову і філософську проблеми в цілісну геокультурну проблематику.

У результаті вивчення навчальної дисципліни очікується отримання здобувачем таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність

Розуміння світу як геокультурної цілісності людини і природи, як об'єктивно можливого існування природи у суб'єктивно належний спосіб буття людини.

Загальні компетентності:

Соціальна – передбачає враховувати інтереси і потреби різних груп, дотримуватися соціальних норм і правил, співпрацювати з різними партнерами.

Загальнокультурна – стосується сфери розвитку культури особистості та суспільства у різних аспектах.

Комунікаційна – охоплює компетентності в галузі інформаційних і комунікаційних технологій.

Громадянська – акумулює здатності у сфері суспільно-політичного життя, захисту власних прав і свобод, виконання громадянських обов'язків.

Спеціальні компетентності:

- володіти сучасними методологіями наукових досліджень;
- формулювати й розв'язувати актуальні наукові проблеми;
- володіти дослідницьким інструментарієм у конкретних галузях науки;
- визначати місце і значення об'єкта дослідження в системі знань;
- здатність набувати креативний досвід.

Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення дисципліни спирається на знання *філософії, культурології, філософії науки, соціології, біології, фізики, управління інноваціями* та інших професійно орієнтованих дисциплін.

Дисципліна та її розділи, у яких використовують матеріали дисципліни: *захист дисертаційної роботи.*

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Геокультурні засади філософії

Тема 1. Буття як предметна визначеність

Характеристика буття як предметної визначеності. Поняття предмета, об'єкта і суб'єкта пізнавально-практичної діяльності. Особливості предметної визначеності основних сфер діяльності людини.

Природа як сфера об'єктивно-можливого буття. Основний закон природи і науки. Істина та її критерії. Культура як сфера суб'єктивно-належного буття. Поняття мудрості. Правда та її критерії.

Тема 2. Сутність феномена культури

Особливості етимологічного, культового та цивілізаційного підходів до феномена культури. Основні ознаки культури. Духовність як сутнісна риса культури. Поняття культури. Проблемне поле культури.

Субкультура та її форми. Контркультура, її історичні типи. Культура і контркультура, специфіка їх співіснування в наш час. Антикультура і форми її прояву. Культура та цивілізація.

Тема 3. Культура як геокультура

Поняття геокультури як органічної цілісності людини і природи. Історичні форми та способи буття геокультури. Специфіка геокультурного аналізу буття.

Основне питання геокультури та його методологічне значення. Поняття мети діяльності, сенсу життя і глузду.

Культури відкритого й закритого типів, їх специфіка та співвідношення в наш час.

Тема 4. Геокультурна визначеність світогляду

Поняття світогляду як суб'єктивно-належного ставлення до світу. Ціннісно-сміслова визначеність світогляду. Структурні елементи світогляду та їх особливість. Світосприйняття, світовідчуття, світорозуміння.

Геокультурні форми світогляду. Міфологія як історично перший геокультурний тип світогляду. Геокультурна сутність релігії. Філософія як спосіб мислення і життя геокультурного суб'єкта.

Змістовий модуль 2. Історичні форми філософського самовизначення геокультурного суб'єкта

Тема 5. Філософське самовизначення геокультурного суб'єкта Античності

Поняття античної філософії. Методика геокультурного підходу до її аналізу. Античний поліс як космологічний геокультурний суб'єкт. Парадигмальні риси античної філософії.

Досократівський етап розвитку античної «філософії до філософії». Особливість її світоглядної спрямованості.

Сократівський етап розвитку античної філософії. Поняття *sophia*. Становлення космологічного геокультурного суб'єкта філософії.

Особливості геокультурного суб'єкта елліністичної філософії. Епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм. Неоплатонізм як філософський підсумок античної культури.

Тема 6. Самовизначення геокультурного суб'єкта філософії Середньовіччя

Особливості середньовічної картини світу. Теоцентризм як сутнісна характеристика середньовічної епохи. Формування теїстичного геокультурного суб'єкта філософії, її парадигмальні риси.

Етапи становлення середньовічної філософії. Грекомовна та латиномовна апологетика. Патристика. Схоластика. Номіналізм та реалізм. Основні етапи розвитку схоластики.

Тема 7. Самовизначення геокультурного суб'єкта філософії Ренесансу та суб'єкта діяльності філософії Нового часу

Геокультурні особливості епохи. Виникнення нового кола знань – *studia humana*. Поняття ренесансного гуманізму. Найважливіші наукові відкриття. Неоплатонізм як філософська основа ренесансного гуманізму.

Поняття предмета ренесансної філософії, її основні риси. Особливості гуманістичного антропоцентризму. Становлення гуманістичного геокультурного суб'єкта філософії.

Специфіка та роль наукових відкриттів у формуванні модерного світогляду. Предмет філософії Нового часу. Природоцентризм як визначальна риса філософії суб'єкта діяльності. Гносеологічна спрямованість філософії.

Формування суб'єкта діяльності основних напрямів філософії – раціоналізму та емпіризму.

Проблема свободи й необхідності.

Тема 8. Проблема геокультурного суб'єкта в німецькій класичній філософії

Геокультурна зумовленість німецької класичної філософії. Її загальні риси. Відновлення І. Кантом філософії як філософії трансцендентального геокультурного суб'єкта.

Предметне визначення філософії Г. Гегелем. Панлогізм: філософія як філософія суб'єкта діяльності Абсолюту.

Предметне визначення філософії К. Марксом. Матеріалістичне розуміння історії. Утвердження філософії суб'єкта об'єктивно необхідно зумовленої діяльності.

Змістовий модуль 3. Історичні форми самовираження українського геокультурного суб'єкта філософії

Тема 9. Геокультурні витоки української філософської думки

Геокультурне положення Русі. Світоглядні засади та особливості давньоукраїнської міфологічної культури. Формування та основні риси киеворуської культури. Сутність явища двох культур. Прийняття християнства та його роль у розвитку культури і філософії.

Русь як геокультурний суб'єкт давньоукраїнської культури. Ідейні джерела давньоукраїнської філософської думки. Форми та способи філософствування. Філософія як «любомудріє» давньоукраїнського геокультурного суб'єкта. Поліморфізм предметного самовираження філософії в киеворуській культурі.

Тема 10. Українська релігійно-філософська думка XIV – XVI ст. і проблема геокультурного суб'єкта

Геокультурне становище України. Релігійно-філософські ідеї та їх вплив на формування українського геокультурного суб'єкта. Становлення раннього гуманізму в Україні (Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський-Роксолан).

Реформаційні та ренесансно-гуманістичні ідеї в Україні другої половини XVI ст.

Острозький культурно-освітній центр.

Полемічна література. Особливості явища двох культур.

Тема 11. Геокультурна спрямованість філософії українського Бароко

Геокультурне становище України. Велика українська революція XVII ст. Києво-Могилянська академія – центр українського Просвітництва.

Ідейні витоки українського Бароко. Філософське самовизначення українського геокультурного суб'єкта. Парадигмальні риси філософії українського Бароко. Історична доля українського Бароко.

Тема 12. Геокультурна проблематика філософії українського Романтизму

Геокультурне становище України в XIX ст. Ідейні джерела філософії українського Романтизму – «філософії серця». Основні етапи становлення та розвитку українського Романтизму (Харківський осередок, «Руська трійця», Кирило-Мефодіївське братство). Особливості вираження ідей «філософії серця» у творчості М. Гоголя, Т. Шевченка, П. Куліша. Предмет і парадигмальні риси філософії романтизму українського геокультурного суб'єкта.

Тема 13. Особливості розвитку геокультурної проблематики

в українській філософії кінця XIX – 20-х років XX ст.

Основні напрями розвитку філософської думки. Філософія екзистенційно-романтичного спрямування як спосіб самовизначення українського геокультурного суб'єкта. Філософські ідеї у творчості М. Коцюбинського, О. Кобилянської, Лесі Українки.

Предметне самовизначення філософії матеріалістично-позитивістського спрямування. Філософські й суспільно-політичні ідеї М. Драгоманова, В. Лесевича, І. Франка, В. Вернадського.

Культурно-філософське піднесення 20-х років XX ст. («Розстріляне відродження»).

Змістовий модуль 4. Геокультурні засади наукового пізнання

Тема 14. Пізнання та форми пізнання

Поняття пізнання. Класифікація форм знання.

Поняття науки. Наука як процес пізнання, сукупність знань та соціальний інститут. Специфіка наукового знання. Сучасний поділ наук.

Зародження та процес становлення наукових знань. Концепція «розбрунькування» філософії. Виникнення науки. Основні етапи розвитку науки. Типи наукової раціональності. Наука і паранаука. Критика та виправдання науки.

Тема 15. Структура наукового знання

Чуттєве пізнання та його форми. Логічне пізнання. Форми логічного пізнання. Діалектика чуттєвого й логічного в пізнанні як діалектика явища і сутності в пізнанні геокультурного суб'єкта.

Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання геокультурного суб'єкта. Форми наукового пізнання. Поняття наукового факту. Закони науки. Гіпотеза. Теорія. Проблема та її історичні форми. Геокультурна сутність апорій Зенона та їх методологічне значення. Засадничі підвалини науки.

Тема 16. Принципи наукового пізнання геокультурного суб'єкта

Принцип як суб'єктивно-належна засада пізнання геокультурного суб'єкта.

Принцип єдності та боротьби протилежностей і його інтерпретації. Суперечність як джерело розвитку. Поняття боротьби, неправомірність її абсолютизації.

Принцип взаємного переходу кількісних і якісних змін. Поняття якості, властивості, кількості, міри. Стрибки та їх типи. Соціальна реформа та соціальна революція.

Принцип заперечення заперечення та проблема спрямованості розвитку. Діалектична сутність заперечення.

Принцип детермінізму. Види детермінізму. Причина, умови, наслідок. Причинно-наслідковий зв'язок як форма вираження незворотності часу.

Праксіологічний принцип пізнання та його методологічне значення.

Герменевтичний принцип пізнання. Поняття герменевтичного кола.

Феноменологічний принцип пізнання. Поняття «епохе».

Принцип геокультури та його методологічне значення для освіти і науки.
Контекстуальність. Глобальність. Багатовимірність. Складність.

Тема 17. Методи наукового пізнання

Поняття методу. Геокультурний вимір методів наукового пізнання.
Класифікація методів науки.

Методи емпіричного дослідження. Спостереження. Експеримент.
Порівняння. Опис. Вимірювання.

Методи теоретичного пізнання. Формалізація. Аксиоматичний метод.
Гіпотетико-дедуктивний метод. Сходження від абстрактного до конкретного.

Загальнологічні методи пізнання. Аналіз. Синтез. Абстрагування.
Ідеалізація. Узагальнення. Індукція. Дедукція. Аналогія. Моделювання.
Системний підхід. Імовірно-статистичні методи.

Тема 18. Філософсько-методологічні концепції науки

Поняття методології. Рівні методології. Методологічна функція філософії.

Позитивістська методологія науки. Філософія науки «першого позитивізму». Філософія науки «другого позитивізму». Філософія науки логічного позитивізму. «Критичний раціоналізм» К. Поппера.

Концепція наукових революцій Т. Куна. Концепція конкуруючих «дослідницьких програм» І. Лакатоса. Концепція «епістемологічного анархізму» П. Фосрабенда.

Проблема легітимації та інтерпретації новітнього наукового знання в постмодернізмі. Криза традиційного нарративного знання. Принцип контекстуальності істини.

Синергетика як метадисциплінарний напрям дослідження самоорганізованих систем. Самоорганізація, неврівноваженість, біфуркація, дисипативні структури, нелінійність розвитку, хаос.

Голізм як науковий принцип. Неподільна цілісність природи – джерело закономірності й організованості. Людина як метафізичний центр наукового пізнання, закорінений у ментальних структурах імовірностей світу.

Теорія складки як способу розуміння буття і розвитку геокультури. Поняття складки і ребра. Співвідношення складки і ребра.

Тема 19. Геокультурна стратегія сучасного наукового мислення

Наука як різновид геокультурного проектування. Проект як наукова форма об'єктивно-можливої організації суб'єктивно-належної культури. Варіативність геокультурного проекту. Проект і теорія. Проект і прогнозування.

Парадокси сучасної наукової картини світу. Інформаційні підвалини еволюції природи. Єдність буття і розуму.

Концепції «універсального інтелекту» і множини можливих моделей

мислення.

Проблема семіотичної онтології пізнання. Лінгвістичний поворот у методології науки. Інформаційна функція мови науки. Синтаксична простота. Семантична природність. Філософські інтерпретації мови науки.

Тема 20. Філософія землі як геокультурного суб'єкта

Геокультурна сутність аграрної науки. Органічна цілісність аграрної науки і сільського господарства як основи науки.

Основні особливості аграрної науки. Системність. Агроекологічна спрямованість. Унікальність об'єктів дослідження. Провідна роль у системі науки. Тривалість наукових розробок.

Аграрна наука й основне питання геокультури, його методологічна роль в аграрній науці.

Агрокультура як геокультура села. Земля як геокультурний суб'єкт. Економічна сутність землі як геокультурного суб'єкта. Проблема геокультурної трансформації українського села: аграрна реформа чи аграрна революція? Проблема агрокультурного суб'єкта в Україні.

Рекомендована література

Основна

1. Адо П'єр. Що таке антична філософія? / П'єр Адо. – Київ: Культурна асоціація «Новий Акрополь», 2014. – 426 с.
2. Аристотель. Сочинения: в 4 т. / Аристотель. – Москва: Мысль, 1975. – 1984.
3. Бенъе Ж.-М. Роздуми про мудрість/ Ж.-М. Бенъе. – Київ: Ніка-Центр, 2003. – 168 с.
4. Бунге М. Причинность. Место принципа причинности в современной науке / Марио Бунге; пер с англ. – Москва: Изд-во иностр. лит. , 1962. – 511 с.
5. Вернадський В.І. Вибрані праці академіка В.І. Вернадського/ В.І. Вернадський. – Київ: НАН України. – 2011. – Т. 1, Кн. 2. – 583 с.
6. Гаврилюк Ю.М. Філософія культури в геокультурному вимірі України / Ю.М. Гаврилюк. – Харків: ХНАУ, 2018. – 346 с.
7. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер; пер. с нем. – Москва: Прогресс. – 704 с.
8. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук в 3 т. / Г.В.Ф. Гегель. – Москва: Просвещение, 1974. – Т. 1: Наука логики. – С. 123-480.
9. Гейзенберг В. Шаги за горизонт / В. Гейзенберг. – Москва: Прогресс, 1987. – 368 с.
10. Декарт Рене. Сочинения: в 2 т. / Рене Декарт. – Москва: Просвещение, 1989. – Т.1 – 655 с.
11. Дубинин Н.П. Вечное движение / Н.П. Дубинин. – Москва: Политиздат, 1989. – 448 с.

12. Энгельс Ф. Диалектика природы / Ф. Энгельс. – Москва: Политиздат, 1969. – 358 с.
13. Євтушенко М.Д. Геокультурний потенціал агропромислового комплексу України / М.Д. Євтушенко [та ін.]. – Харків: ХНАУ, 2005. – 488 с.
14. Златоструй. Древняя Русь X – XIII веков. – Москва: Молодая гвардия, 1990. – 302 с.
15. Идеалы и нормы научного исследования. – Минск: Изд-во БГУ, 1981. – 432 с.
16. Іларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: Іст.-реліг. моногр. / Іларіон. – Київ: Обереги, 1991. – 424 с.
17. Кант И. Критика чистого разума. Сочинения: в 6 т. / Иммануил Кант. – Москва: Мысль, 1964. – Т. 3. – 799 с.
18. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії / С.Б. Кримський. – Київ: Вид. дім «Києво – Могилянська академія», 2008. – 367 с.
19. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. – Москва: Прогресс, 1977. – 300с.
20. Лук'янець В.С. Світоглядні імплікації науки / В.С. Лук'янець [та ін.]. – Київ: ПАРАПАН, 2004. – 408 с.
21. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология. Из ранних произведений / К. Маркс, Ф.Энгельс. – Москва: Госполитиздат, 1956. – 689 с.
22. Платон. Сочинения: в 3 т. / Платон. – Москва: Мысль, 1970. – Т. 2. – 611 с.
23. Поппер К. Логика и рост научного знания: избр. работы / К. Поппер. – Москва: Прогресс, 1983. – 605 с.
24. Рассел Б. История западной философии / Бертран Рассел. – Москва: Изд-во иностр. лит. – 935 с.
25. Скирбекк Г. История философии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г. Скирбекк, Н. Гилье. – Москва: ВЛАДОС, 2011. – 800 с.
26. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / Григорій Сковорода. – Харків: Майдан, 2010. – 1400 с.
27. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / П.Фейерабенд. – Москва: Прогресс, 1986. – 390 с.
28. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки / І.З. Цехмістро. – Київ: Акта, 2003. – 279 с.
29. Юркевич П.Д. Философские произведения / П.Д. Юркевич. – Москва: Правда, 1990. – 670 с.

Додаткова

1. Барабаш Ю.Я. Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко/ Ю.Я. Барабаш. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». – 744 с.
2. Башляр Г. Новый рационализм / Г. Башляр; пер. с фр. – Москва: Прогресс, 1987. – 376 с.
3. Бодріяр Ж. Фатальні стратегії / Жан Бодріяр; пер. з фр. – Львів: Кальварія, 2010. – 192 с.

4. Гаврилюк Ю.М. Філософія вітчизняної культури: навч. - метод. посіб. / Ю.М. Гаврилюк. – Харків: ХНАУ, 2002. – 46 с.
5. Гайсинович А.Е. Зарождение и развитие генетики /А.Е. Гайсинович. – Москва: Наука, 1988. – 424 с.
6. Грэхэм Л.Р. Естествознание, философия и науки о человеческом поведении в Советском Союзе / Л.Р. Грэхэм; пер. с англ. – Москва: Политиздат, 1991. – 480 с.
7. Давньоруське любомудріє: Тексти і контексти. – Київ: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 398 с.
- 8.Заблуждающийся разум: Многообразие вненаучного знания. – Москва: Политиздат, 1990. – 464 с.
9. Запорожан В.Н. Путь к ноэтике / В.Н. Запорожан. – Одесса: Одес. медун-т, 2008. – 284 с.
10. Клайн М. Математика. Утрата определенности / М. Клайн; пер. с англ. – Москва: Мир, 1984. – 446 с.
11. Лосев А.Ф. Эстетика возрождения / А.Ф. Лосев. – Москва: Мысль, 1978. – 623 с.
12. Мічіо Кайку. Візії: як наука змінить ХХІ сторіччя / пер. з англ. Анжела Кам'янець. – Львів: Літопис, 2004. – 544 с.
13. Панасюк Б.Я. Людина, природа і Всесвіт: моногр. / Б.Я. Панасюк. – Київ: ПАРАПАН, 2008. – 460 с.
14. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс; пер с англ.– Москва: Прогресс. – 432 с.
15. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги: в 2 т./ Карл Раймунд Поппер; пер с англ. В.Н. Садовского. – Москва: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992.
Т. 1: Чары Платона. – 1992. – 448 с.
Т. 2: Время лжепророков: Гегель, Маркс и другие оракулы. – 1992. – 528 с.
16. Пуанкаре А. О науке / Анри Пуанкаре; пер. с фр. – Москва: Наука, 1983. – 560 с.
17. Пугач Б.Я. Фундаментальные проблемы истории и философии науки: учеб. пособие / Б.Я. Пугач. – Харьков: Факт, 2004. – 536 с.
18. Рікер П. Идеологія та утопія / Поль Рікер; пер. з англ. – Київ: Дух і літера, 2005. – 386 с.
19. Рьюз М. Философия биологии / М. Рьюз; пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1977. – 319 с.
20. Свідзинський А.В. Синергетична концепція культури / А.В. Свідзинський. – Луцьк: Волин. обл. друкарня, 2009. – 696 с.
21. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки / Е.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів: Світ, 2006. – 152 с.
22. Степин В.С. Теоретическое знание / В.С. Степин. – Москва: Прогресс; Традиция, 2003. – 744 с.
23. Татаркевич В. Історія філософії: в 3 т. / Владислав Татаркевич; пер. з пол. А. Шкарб'юка. – Львів: Свічадо, 1997 – 1999.

- Т. 1: Антична і середньовічна філософія. – 1997. – 456 с.
Т. 2: Філософія Нового Часу до 1830 року. – 1999. – 352 с.
Т. 3: Філософія ХІХ століття і новітня. – 1999. – 568 с.
24. Уайтхед А. Избранные работы по философии / А. У айтхед; пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1990. – 717 с.
25. Україна ХVІІІ століття: суспільство, філософія, культура: зб. наук. праць на пошану пам'яті професора Валерії Михайлівни Нічик. – Київ: Критика. – 2005. – 580 с.
26. Філософія: підруч. / за ред. О.П. Сидоренка. – Київ: Знання, 2008. – 891 с.
27. Філософія: підруч. для студентів вищ. навч. закладів. – Харків: Фоліо, 2013. – 510 с.
28. Фролов И.Т. Философия и история генетики – поиски и дискуссии / И.Т. Фролов. – Москва: Наука, 1988. – 416 с.
29. Человек и земля. – Москва: Агропромиздат, 1988. – 335 с.
30. Штанько В.И. Философия и методология науки: учеб. пособие для аспирантов и магистрантов естественно-науч. и техн. вузов / В.И. Штанько. – Харьков: ХНУРЭ. – 348 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
3. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
4. Інтеллектус [Електронний ресурс]: веб-журн. – Режим доступу: <http://www.patent.net.ua/intellectus/ua.html>.
5. Мир техники и технологий [Электронный ресурс]: междунар. техн. журн. – Режим доступа: <http://www.mtt.com.ua/>
6. Инновации, управление изменениями в организациях, управление знаниями [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bizbooks.com.ua/catalog/cat.php3?c=193&lang=1>.
7. Державний фонд фундаментальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dffd.gov.ua/>
8. Генерация идей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://content.mail.ru/pages/p_27901.html.
9. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://www.nbuv.gov.ua/>
10. Науковий вісник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Gilleya32/F4_doc.pdf
11. Наука і освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/NIO/metod/sagk.htm>.
12. Стратегия-понятия и определения. Классификация стратегий

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stplan.ru/artcles/theory/strategy.htm>.

13. *Філософська думка* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : http://dumka.ho.ua/books_hf.htm.

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.

3. Засоби діагностики успішності навчання. Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний та модульний контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування, підсумкова конференція.

Підсумковий модульний контроль (екзамен) - форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням підсумкового контролю знань є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими темами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу на екзамені оцінюється рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.